

tapad. Az utóbbi egy más dallammal keveredett, csak második sora egyezik pontosabban.

Itt említjük, hogy Bartalus sűrűn javítja Almási *szövegeit* is. Dalunk második sora Almásinál úgy, mint Aranynál: »A juhász éppen úgy él«. Bartalus javítása »A juhász is vígan él«. Sztankó Béla, aki Arany gyűjteményét sűrűn felhasználja iskolakönyveiben, úgy, hogy nem egy dallam ott látott először napvilágot [...] Azonban nemcsak a szöveget javítja [...] hanem a dallamot is [...] Bár pedagógiai célból változtatni lehet, az eredmény nem tekinthető sem változatnak, sem forrásnak. Sztankó Dalgyűjteménye II. 1907. 104-ik lapján Almási másik változatát közli [...] de nem híven, hanem önkényes – és nem szerencsés – változtatásokkal [...] – Ami esztétikailag kifogásolható, a pedagógiának sem válik hasznára.”¹¹

Gyulai Ágost megítélése szerint az a tény, hogy olyan sokszor lehetett hivatkozni Almási Sámuel 1834-ben keletkezett II. kötetére, voltaképpen hitelesítette Arany János népdalgyűjteményét abban a tekintetben, hogy a költő valóban ifjúkorában tanult dalokat őrzött meg emlékezetében, és jegyzett le négy évtized múltán.¹²

Kodály Zoltán többször állította, hogy a 19. századi, kéziratban maradt dalgyűjtemények anyaga értékesebb, mint a nyomtatásban megjelenteké. Példái sorából egyszer sem hiányzott Almási Sámuel neve. *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers* címmel közreadott hátrahagyott írásaiban olvashatjuk a harmincas években papírra vetett következő gondolatait: „A magyar népdal tragédiája, hogy nagyobbára selejtesebbje került nyomtatásba, míg a jobb anyag kéziratban maradt mai napig. Ha Horváth Ádám, Tóth István, Almási, Mindszenty, Kiss Dénes kézíratai 1848 előtt nyilvánosságra jutnak: a magyar nép hangja a zenében jó fél századdal előbb válik hallhatóvá, és minden másképp alakul [...]”

ötven évvel előbbre volna ma a magyar műzene.”¹³

Almási István

A kolozsvári zenetudós 2012. december 16-án elhangzott előadásának szerkesztett változata.

¹¹ Arany János népdalgyűjteménye. Közzéteszi Kodály Zoltán és Gyulai Ágost. Budapest 1952. 65–66.

¹² Vö. I. m. 18.

¹³ Kodály Zoltán: *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers*. A könyv anyagát válogatta, szerkesztette, sajtó alá rendezte Vargyas Lajos. Budapest 1993. 273.

Kodály tanítványainak kapcsolata a német iskolai zeneoktatással a harmincas években¹

Előadásomban Kodály Zoltán és körének a két világháború közötti német iskolai zeneoktatással kialakult kapcsolatával foglalkozom.

A kodályi koncepció előfutárai és forrásai után kutatva eljutottam a Werra folyó melletti Ludwigstein nevű várban létesített Archivumba. Itt őrzik az ún. Jugendbewegung [Ifjúsági mozgalom] összegyűjtött dokumentumait.² A német zenei nevelés neves alakjának, Fritz Jödenek a hagyatéka is ide került. E dokumentumok között néhány érdekes magyar vonatkozású írást találtam, amelyek talán alig ismeretes eseményekre utalnak. Vázolom az említett időszak idevágó viszonyait, de előadásom fő célja az említett dokumentumok rövid ismertetése.

Kodálynak és a hazai iskolai ének-zene oktatás megjavításán fáradozó körének két világháború közötti németországi kapcsolata nem vált közismertté, elsikkadt a szakirodalomban is, amit a későbbi történelmi konstelláció megmagyaráz.

A Weimari Köztársaság kb. 15 évét a világ általános köztudatában árnyékba borítja az első világháború előtti német császárság, és főleg a későbbi hitleri Németország agresszív politikája. Az első világháborúban Németország is sok életet vesztett, és ezen felül elvesztette katonai, és gazdasági hatalmát is. Gyarmatai más kezekbe kerültek és a császárság megszűnt. De régi kulturális tradíciói és különösen a német zeneművészet továbbra is mindenütt elismert érték maradt.

Már a Weimari Köztársaság első napjaiban az új szociáldemokrata hatalom fontos kulturális feladatokat bízott a párton kívüli orientalista tudósra, Carl Heinrich Beckerre (1876–1933). Széleskörű művelődési reformpolitikát folytatott ő, mint utódja is, Adolf Grimme, mígnem a fasiszta hatalomátvétel megállította ezt a humánus értékeken nyugvó fejlődési vonalat.³

¹ A 2012. december 15-én, a budapesti Kodály Konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata. Nyomtatás előtt áll Zwolenszky Antal általános pedagógia terén írt disszertációjának kibővített változata a Peter Lang nemzetközi tudományos kiadónál (Svájc). A könyv címe: *Zoltán Kodály und das Phänomen der ungarischen Musikerziehung* [Kodály Zoltán és a magyar zeneoktatás jelensége]. Az előadás/cikk az említett munka egy részletéről ad számot.

² Archiv der deutschen Jugendbewegung.

³ Becker Németország akkori helyzetét a napóleoni időkhöz hasonlította. Az 1800-as évek kezdetén ugyanis a napóleoni politika határozta meg a legyőzött német államok életét. Ekkor született Johann Gottlieb Fichte (1762–1814) *Beszédek a német néphez* című írása. Ebben Fichte egy átfogó német nemzeti nevelés érdekében lépett fel. Az általános nevelés hivatásaként az elnyomott német népesség együtvé tartozási szellemének ápolását és a német emberek Napóleonnal szembeni belső ellenállásának megerősítését jelölte meg. Becker szemében is, majd 120 évvel később, amint az általános, úgy a művészeti nevelés is jelentős eszközként jelent meg egy hasonló cél érdekében.

1920-ban az német tanítók országos gyűlésén kimondták, hogy nem csak az általános iskolai nevelést kell magasabb szintre emelni, hanem a művészeteknek is nagyobb teret kell adni az iskolai életben. A tanítók ilyesfajta elképzeléseinek természetesen eszmetörténeti előzményei is voltak. A nyilvánvaló reformpedagógiai aspektusról itt nem beszélek. Annál inkább egy kevésbé ismert jelenségről. Még a századforduló idején a fiatalok természetben és romantikus ideákban, a felnőtt társadalomtól függetlenül kerestek szabadabb világot, örömet és megkönnyebbülést. Ő általuk alakult ki és terjedt el az ún. Wandervögel [Vándormadár] mozgalom. Ez a császárság szoros és szigorú rendjében sok fiatal számára mint egy ellenpólusú léttér jelent meg. Közös összejöveteleiken az ének, zene és tánc nagy szerepet töltött be, de a testnevelés is fontos volt számukra. Egy 1905-ben megjelent daloskönyv »Des Wandervogels Liederbuch« [A Vándormadár daloskönyve] jól tükrözi világukat. Ebben sok nép-, diák- és tornászegyleti dal jelent meg. Egyszólamú melódiák voltak ezek, amihez legtöbbször egyszerűbb harmóniai kíséret tartozott. A kíséret szerepét általában a gitár és a lant kereszteszövedéséből született »Klumpfe«-nek keresztelt hangszer vette át. A fiatalok számára nem igen volt fontos a kottához hű ének, sem a harmóniavilág kifinomítása. A Vándormadarak nyomán egy általános és széleskörű ifjúsági mozgalom alakult ki, mégpedig egyesületi keretekben, amit az utókor Jugendbewegung néven foglal össze. Mondani se kell, hogy a faszizmus bekebelezte az önálló ifjúsági mozgalmakat.

Már az első világháború utolsó éveiben megjelent egy másik, és speciálisan zenei-nevelési mozgalom, de ez már a felnőttek világból eredt. Jugendmusikbewegung [Ifjúsági zenei mozgalom] néven lépett a német kultúra- és zenetörténetbe. Eszmevilága nem volt egységes.⁴ Képviselői nem csak a fiatalság zenei nevelését tűzték ki célul, hanem az ifjúságon keresztül az egész nemzet zenei életét újjá akarták alakítani. Meg kell említeni, hogy e mozgalom résztvevőinél nem is egyedül zenéről volt szó, hanem általánosabban a művészetekről is. A »musikalisch« [zenei] és »müsisch« [műzsa/művészeti] fogalom náluk egymás közelébe került. E körökhöz tartozott Fritz Jöde (1887-1970), Walther Hensel, alias Julius Janiczek (1887-1956), Georg Götsch (1895-1956), Richard Gözl (1887-1975) und Hans Grischkat (1903-1977).

A hivatalos zenei nevelés vezére Leó Kestenberg (1882-1962) lett. Nem véletlenül. A zongoraművész, már az első világháború előtt aktív szerepet vállalt a Német Szocialista Párt kulturpolitikai munkájában.⁵ 1918-ban

⁴ Erősen befolyásolta a reformpedagógia szelleme és olyan fogalmak mint pl. az ideális közösség, a »Ganzheit« – ezt alig lehet fordítani – a természetesség, a „vezér és követő» elmélete.

⁵ Leon Kestenberg a felvidéki Rózsahegy (Ružomberok, Rosenberg) született. Apja zsidó kántor volt és őtöle kapta első zenei leckéit. Kestenberg Prágában, majd Berlinben tanult. Franz Kullak és Ferruccio Busoni voltak tanárai. Később tanított a jó nevű Klindworth-Scharwenka és a Stern Konzervatóriumban. Mint pianista számos koncertjével jó hírnévre tett szert. 1953-ban az ISME alapító elnöke.

állást kapott a porosz kultuszminisztériumban, és 1920-tól mint referens fő irányítója lett a zenei nevelés és zeneélet intézményeinek. 1921-től a berlini főiskola professzora. Szorosan együttműködött a már említett Beckerrel. 1929-től gyakorlatilag a fasiszta hatalomátvételig miniszteri tanácsos.

1921-ben tette közzé zenei nevelési programját »Musikerziehung und Musikpflege« [Zenei nevelés és a zene ápolása] címmel. 1923-ban több zeneoktatóval együttműködve született meg írása »Denkschrift über die gesamte Musikpflege in Schule und Volk« [Memorandum a zene általános ápolásáról az iskolában és a nép körében] címmel, amit az utókor Kestenberg-Reformként emleget. Az akkori kultuszminiszter Otto Boelitz bemutatta ezeket az elképzeléseket a parlament előtt, ami ott széleskörű támogatásra talált. Ennek hatására sikerült mindenütt az ének- és zeneoktatást mint önálló tárgyat bevezetni és az iskolai zeneoktatók képzését főiskolai szintre emelni. Kestenberg szorgalmazta a zeneiskolák és zenei képzéssel kapcsolatos intézmények megteremtését és támogatta működésüket. Ugyanakkor nem felejtette el az ún. magas művészet ápolását sem.⁶

Halmos Endre 1988-ban publikált egy német nyelvű, a magyar énekezene oktatásról szóló igen értékes könyvet⁷. Ebben a német zeneoktatásról is ír és összefoglalja Kestenberg memorandumának főbb gondolatait. Igen sok elképzelés szerepel a memorandumban, amit Kodály és tanítványi köre, ha egy jelentős fáziseltolódással is, szintén hangoztatott. Álljon itt egy nem teljes lista erről:

A zeneértők és a zeneileg műveletlenek közötti szakadék áthidalása az állam első és legfontosabb kulturális feladata, mégpedig az iskola és a népművelés reformján keresztül.

Az óvodától a főiskoláig lehetővé kell tenni a zenei nevelést. Legyen legalább heti két órában minden oktatási intézményben és osztályban zeneoktatás.

A zenének különleges helyet kell az iskolában elfoglalnia, mivel a zene sok oktatási terület közös találkozási pontjaként jelenhet meg, és ez által a tanítvány lelki, etikus és jellemfejlődését kedvezően befolyásolja.

A zeneoktatásnak célja az alkotóerő és a közösségi érzés felkeltése, a zenei hallás kifejlesztése, és az énekes és hangszeres művek zenei megértése kell, hogy legyen.

⁶ Az ún. Kestenberg-Reformok jó része reformpedagógiai gondolatokat mutat fel, mint például a gyermek lényéből levezetett oktatás bevezetését. Igen fontos elvük lett, hogy nem szabad beérni az elméleti és történeti zenei képzéssel a zenei praxisnak jelentős szerepet kell kapnia, tehát nem csak a zenéről, hanem a zenére kell oktatni a fiatalokat. (Ez a gondolat más iskolai tárgy oktatásában is megjelent, gondolhatunk itt az ún. »Arbeitsschulbewegung«-ra [munkálató-iskola mozgalma]. Az ilyen iskolák a magoló szellemű tanítás ellen léptek fel). A zenének közösségteremtő, egységesítő ereje is kihasználható.

⁷ Halmos Endre: *Die Geschichte des Gesangs-Musikunterrichts in Ungarn*. Stuttgart: Franz Steiner, 1988.

Az ének- és zenetanárképzés újjászervezésre szorul. Nemcsak tanár, de művész is legyen az oktató. Egyenrangúnak kell így elismerni a tudományos tantárgyak tanárával.

A népzene a zene ápolásának a magva.

Fel kell venni a küzdelmet a zene elértéktelenedése ellen.

Az iskolai, egyesületi és kóruskoncertek támogatása fontos. A kórusmuzsikát a kórusegyesületek támogatásával terjeszteni kell.

Új énekes műveken keresztül meg kell ismertetni az ifúsággal a modern muzsikát.

A férfikarok igényességét emelni kell. A Liedertafel stílus kétes ízlésű és ezért új művekre van szükség.

A gépi zene használata még inkább elmélyítette a nyilvános koncertélet és a műkedvelő zenélés közötti szakadékot. Mivel a saját zenélés élménye mindinkább visszaszorul, fel kell lépni e hatás ellen.

Kestenberg tevékenysége nyomán az egyházzenei intézetben Berlin-Charlottenburgban kibővült az iskolai ének-zene tárgy tanítása. Ide hívták meg a már bevezetőmben említett Fritz Jödét tanítani.

Jöde népiskolai tanítóként kezdte pályafutását Hamburgban. Zenei téren autodidakta volt. Fontos aktivistája lett a Jugendbewegungnak. Jó hírnevet szerzett a nem hivatásos éneklés és zenélés elterjesztésében, ápolásában. Ezért figyelt fel rá Kestenberg. A 1920-21-es tanévben állami segítséggel a lipcsei egyetemre járhatott továbbképezni magát. Jöde személyn keresztül az akadémiai képzés élő kapcsolatba került a Jugendbewegung-gal. Jöde rendezte be az intézet keretein belül Németország első állami zeneiskoláját 1923-ban. Fontos megemlíteni 1927-ben írott könyvét, amely „Elementarlehre der Musik” [Alapfokú zeneoktatás] címmel jelent meg⁸. Ebben összefoglalta addigi, tulajdon gyakorlatában kipróbált módszereit, így a relatív szolmizációt is. Ez utóbbit – saját szavai szerint – hallásképzésre, lapról olvasásra és a zenei összefüggések ábrázolására használta. Érdekes összevetni Jöde elgondolásait a későbbi magyar zeneoktatásban általánosan elterjedt nézetekkel és módszertani fogásokkal. Számos hasonlóság lelhető fel. Erre azonban most nem térek ki.

A nem hivatásos éneklés és zenélés.

Jöde igen híressé vált az ún. „Offenes Singen” [Közös (nyilvános) Éneklés] megteremtőjeként és ápolójaként: Ilyesfajta rendezvényeivel bejárta a fél világot, Magyarországon is megfordult.

Közbe kell iktatnunk egy kis szociológiai kitérőt. Ez azért fontos, hogy jobban megérthessük a német-magyar viszonyok alapvető különbségét az iskolai éneklés és zenélés terén.

A századforduló környékén a német városi polgárság, kézművesség és a viszonylag új keletű munkásság már egyedül létszámában és társadalmi

⁸ Georg Kallmeyer Kiadó, Wolfenbüttel, 1927

arányaiban is jelentős szerepet játszott. Együtt kb. 55%-át tette ki a lakoságnak, műveltségi szintje viszonylag magas volt, nemzetiségi tekintetben pedig messzemenően egységes.

A Monarchia Magyarországon, tudjuk, ebben az időben az agrárszektor dominált: 80%-ra tehető a falusi lakosság aránya. Elnyomó többségük műveltsége minimális. Tíz különböző nemzetiség élt a Magyar Királyság területén. A kiegyezés utáni hirtelen fejlődő magyar iparosodó városok, a monarchia minden zugából odatüremlett népességet fogadtak be. Különösen jellemző ez a fővárosra.

Kodály is megállapítja: „*Urbánus francia: francia töből fakad. Idegen elem nélkül. Urbánus magyar – idegen.*»⁹

Az első világháború utáni kulturális körülmények nehezek voltak Magyarországon. Még a háború előttről ismeretes néhány adat és sok tanítói panasz különösen a vidéki oktatás hiányosságáról. A háború persze nem javított ezen az állapoton. De a fővárosban sem volt rózsás a helyzet. Kornis Gyula, jelentős kultúrpolitikusunk, szóvá tette, hogy az 1868-as Eötvös-féle iskolatörvények még nem valósultak meg és hogy az iskolakötelezettség csak papíron létezik. A fővárosban a hatóságok nem merik összeírni a gyerekeket, mert a létező iskolák nem lennének képesek a tanköteleseket befogadni. Csak csodálni lehet Klebelsberg Kuno kulturális miniszter akaraterejét és energiáját, aminek nyomán például 1925 után kb. 3 év alatt 5000 tanyasi tanterem épült, de sok más nagyszabású terv megvalósítása is fáradhatatlan munkájának köszönhető.

Kodály akadémiai tanítványain keresztül már a tízes években találkozott az iskolai ének-zene tanítás problematikájával. Behatóbban azonban csak a húszas évek közepétől kezdett érdeklődni e téma iránt, mikor is közvetlen kapcsolatba került a Wesselényi utcai fiúiskola Borus Endre vezette kórusával.

Kodály elve az volt, hogy mint a régi magyarok külföldi portyázásra kell menni és a „zsákmányt”, azaz a külföldi úton tanultakat, haza kell hozni és itthon felhasználni.¹⁰ Tanítványait is ilyen szellemben mozgósította az iskolai ének és zene megújítására.

Ádám Jenő Kodály köréből az elsők között látogatott Jöde iskolájába. 1930 őszén a főváros támogatásával egy Saarbrückenben tartott konferencián vehetett részt.¹¹ Ezt követően négy hetet töltött vendéghallgatóként a berlini főiskolán, ahol Jöde mellett Hindemith is tanított.¹²

Kodály biztatására és közbenjárására Kerényi az 1930-31-es tanévben a berlini Kollégium Hungaricum ösztöndíjasaként egy évet töltött

⁹ Kodály Zoltán: Közélet, Vallomások, Zeneélet. Szerk.: Vargyas Lajos. Budapest: Szépirodalmi, 1989. 28.

¹⁰ Breuer János: Kodály Zoltán. A világ legnagyobb zeneszerzői: Budapest: Mágus, 1999.

¹¹ Énekszó, 1938 február 15, 515. old.

¹² Ádám előadása [feltehetően Hamburgban] 1965 októberében. A német nyelvű kézirat a Ludwigsteini Jöde hagyatékban található.

Németországban. Nem csak a berlini „Akademie für Kirchen- und Schulmusik” különböző óráit látogatta, hanem eljutott pl. Georg Götsch intézetébe, Frankfurt an der Oder-be is. Itt zeneközpontú tanári továbbképzés folyt, más művészeti ágakkal is kombinálva. Az említett archívumban őrzik Kerényi egy Jödenek írt levelét. Ez a levél sajnos dátum nélküli, de más adatokkal összevetve az 1960-as évekre tehető. Feltételezhető, hogy ebben az időszakban az idős német muzsikusz megpróbálta a világháború előtti magyar kapcsolatait feleleveníteni, és – mint arról a magyar zenész levele tanúskodik, kétszer is írt, mielőtt a válasz megszületett. Kerényi felidézni németországi tanulmányútját és a magyar énektanítás kodályi berkeiben ezek után történeteket. Ír az Énekszó, az iskolai énektanítók folyóiratának létrejöttéről. Megemlíti továbbá Jöde két írásának recenzióját az énektanítók lapjában.¹³ A levélben Veress Sándorról is szó esik, aki 1936-ban lefordította a német zenei nevelő „Volkslied und Musikkultur” [Népdal és Zenekultúra] című munkáját és bevezetővel látta el azt a magyar énektanítók lapja számára.¹⁴ Ez az Orgánium mindig is figyelemmel kísérte a német szakmai történéseket és többek között maga Kerényi is több utalást tett ottani tapasztalataira.

Veress Sándor az 1933-34-es tanévben ugyanakkor Kodály biztatására ment tanulmányútra Berlinbe. Mint egy 1982-ben a „Südwestfunk” rádióadón elhangzott, Clytus Gottwald karmesterrel folytatott beszélgetésből kitűnik, a hitleri hatalomátvétel hatása ebben a tanévben még nem akadályozta a berlini főiskola működését és a tanulmányút igen gyümölcsöző volt.¹⁵ Jödét csak 1953-ban menesztették¹⁶. Egy ugyancsak a Ludwigsteini archívumban fellelhető levélben Veress 1966 novemberében válaszol Jöde megkeresésére. Veress ekkor Baltimore Towson egyetemén vendégprofesszorként működött. Mint az említett Kerényi dokumentum, ez is egy visszaemlékező irat. Veress igen udvariasan aláhúzza Jöde működésének hatását a magyar zenei nevelésért fáradozók körére.¹⁷ Megemlíti továbbá a német muzsikusz látogatását betegágyánál annak pesti tartózkodásakor. Ez a látogatás közelebbi kapcsolatra utal.

Az archívumban rábukkantam egy majd öt oldalas, igen érdekes iratra. Ebben Jöde naplószerűen beszámol budapesti tartózkodásáról. Az írás

¹³ Musik und Erziehung [Zene és nevelés] valamint a Das schaffende Kind in der Musik [Az alkotó gyermek a zenében].

¹⁴ Énekszó III/6, 293-294.

¹⁵ Hindemith életrajzából tudjuk, hogy a nemzetiszocialisták már a húszas évek végén »felfedezték« és élesen támadták Hindemith zenéjét és kultúrpolitikai nézeteit.

¹⁶ MGG lexikon: Jöde címszó

¹⁷ „Er hat die schönsten Erinnerungen in mir wiederbelebt von einer Zeit, als wir in Ungarn bei dem Aufbau der neuen Musikerziehung von Ihrem Wirken und aus Ihren Werken die wesentlichsten Anregungen erhalten haben.”

[A levél] „felélesztette bennem az időt, amikor mi Magyarországon az új zenei nevelés felépítésében az Ön működéséből és műveiből a leglényegesebb ösztönzéseket kaptuk.”

címzettje ismeretlen és ez a legkülönbözőbb találgatásokat teszi lehetővé. Az írás tartalmából ítélve megkockáztatom kijelenteni, hogy olyas valakinek íródhatott, akit az esetenkénti engedéllyel, de gyakran külföldre utazó zenész megfigyelésével bízhattak meg. Megtudjuk, hogy Jöde Bulgáriából jövet állt meg Magyarországon. Már a vonatúton elkezdte a jegyzetelést. Olvashatjuk, hogy hivatalos meghívója a Magyar Énektanítók Országos Egyesülete, míg Kerényi a látogatás fő szervezője és budapesti fő kalauza volt. Mivel mindkettőjük korábbi Münchenbe, illetve onnan írott levele elveszett, arra utalhat, hogy Jödenek „balos” múltja volt, és ekkor még nem lépett be a fasiszta pártba – hogy külföldi „magánakciói” talán nem tetszhettek a hatóságoknak. Végül is csak december közepén Várnából írt levele érkezett meg Kerényihez. Sietve szervezett látogatása a karácsony-újévi iskolaszünetre és az első tanítási hétre került. December 23-án érkezett Budapestre és találkozott mind Kerényivel, mind Rajeczkyvel. 24-én meg akarta látogatni Kodályt, de ez a mester betegsége miatt elhalasztódott, valószínűleg január 16-ra, az elutazása előtti napra. Jöde csak arról ír, hogy hivatalos Kodályhoz, de arról nem, hogy ténylegesen meglátogatta-e, és hogyan zajlott ez le. Január 4-én Kerényihez látogatott, ahol egy kis leánykórus énekelt neki, majd kalauzával Kertész Gyulához, az Énekszó egyik fő munkatársához mentek.

Jöde feljegyzéseiből kiderül, hogy a német náci párt néhány budapesti képviselője óvatosságra intette, mert a város lakosainak 30% százaléka zsidó és a szabadkőművesség fontos szerepet játszik Pesten.

Jöde természetesen német fogalmakban gondolkodik. Nála is megjelenik a fasisztáktól által újjáélesztett és kisajátított „Volkstum” fogalom [itt kb. „németiség” értelemben] és saját zenei működését is „Volkstumarbeit”-ként [a németiségért folytatott munkaként] jelöli meg. Úgy látja, hogy a „musikalische Volkstumarbeit” Magyarországon [a zenei magyarságért folytatott munka] furcsa helyzetben van. A magyarok, még Bartók és Kodály tevékenysége is abból az elképzelésből táplálkozik, hogy a nép „parasztot” jelent. Ez azt mutatja, hogy Jöde nem ismeri a parasztság még 1938-ban is nagy arányát, sem viszonylagos izoláltságát, nem is szólva annak helyzetéről a két nevezett komponista első gyűjtőútjai idején. Budapesten, jegyzi meg a német zenetanár, a népdalokat nem együtt énekelik, hanem koncerteken, művészi zongorakísérettel adják elő. Ebből a megjegyzésből látszik, hogy a népdalokat és a közös éneklést – legyen az éppen népdal – a nemzetiszocialisták nem annyira mint esztétikai tevékenységet fogják fel, hanem mint politikai mozgósító erőt a „nép” összefogására. Mint Jöde tovább írja, egyre inkább világos lesz előtte az ő német „harc helye”.¹⁸

Az Énekszó egy külön számot szentelt Jöde látogatásának. Ebből meg tudhatjuk az énekléssel és előadásokkal telt első iskolazenei hét esemé-

¹⁸ Deutsche Kampfstellung

nyeit. Érdekes egybevetni a folyóiratszám tartalmát Jöde imént említett megjegyzéseivel. Itt bár sokat olvashatunk népdalról, nyomát sem találjuk ennek „harci bevetéséről.” Talán Ádám cikke tükrözi leginkább Kodály és körének, mondhatnánk úgy is: az énekesrendnek a felfogását, miszerint az élmény – az egyszerű, tiszta, őszinte zenei élmény – a közös éneklés legszebb gyümölcse.

Zwolenszky Antal

HANGVERSENY

Kodály Zoltán Bicinia Hungarica és Tricinia ÖSSZKIADÁS

A Konferencia első napjának zárásaként hangversenyen vettünk részt a Szent Margit Gimnázium dísztermében, melyen a Mester Bicinia Hungarica és Tricinia című sorozataiból, valamint egynemű karaiból hallottunk válogatást.

Ez a koncertprogram azt a célt is szolgálta, hogy ízelítőt adjon a Bicinia és Tricinia CD-Összkiadás anyagából, melyet a MKT elnöksége kezdeményezésére a Hungaroton Classic Records készített.

A 3 CD-felvételen hét kiváló kórus és karnagy szerepel.

Kodály Zoltánné javaslatára az első CD-n az *Andor Ilona* vezette *Budapesti Kodály Zoltán Leánykar*

1970-ben megjelent bakelit lemezőnek anyaga is hallható. A példaértékű felvétel igazi zenei gyöngyszem, mérce mind az előadók, mind a hallgatók számára.

A hangverseny közreműködői

1. Marczibányi téri Kodály Iskola Gyermekkara – Budapest; vezényelték: *Őri Csilla* és *Uhereczky Eszter*
2. Aurin Leánykar és Miraculum Gyermekkar – Kecskemét; vezényelt: *Durányik László*
3. Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Énekkara – Budapest; vezényelt: *Sapszon Ferenc* Liszt-díjas
4. Angelica Leánykar – Budapest; vezényelt: *Gráf Zsuzsanna*, Liszt-díjas
5. Magnificat Ifjúsági Kórus – Budapest; vezényelt: *Szebellédi Valéria* Liszt díjas
– A CD-n szerepel még a Bartók Béla Leánykar – Pécs, *Kertész Attila* Liszt-díjas karnagy vezetésével.

A koncertet *dr. Ittész Mihály*, a MKT elnökének megleghangú köszöntője nyitotta meg, melyben köszönetét fejezte ki a CD-k megjelenését támogató Emberi Erőforrások Minisztériumának és a Nemzeti Kulturális Alapnak, valamint a koncert megvalósítását segítő „Budapest Bank Budapestért” Alapítványnak és a Magyar Művészeti Akadémiának, valamint az előadóknak.

Ezt követően *Karai József*: Kodály szavai című kánonját énekelte az összkar *Kertész Attila* mesteri irányításával. A sok remek karnagy munkáját dicsérető minőségi éneklés izzásig hevítette a termet és fokozta az egyes produkciók előtti várakozást. És valóban: az együttesek szebbnél szebb válogatással és interpretációval örvendeztették meg a hallgatóságot.

A kórusok programjának első részében a *Bicinia Hungarica* négy füzeteiből hangzottak el összeállítások, akár azonos kötetből, akár többől is válogatva. A 180 kis darabot tartalmazó sorozat (1937–42) a Mester zenei mikrokozmoszát adja ajándékba a zenét tanuló fiatalságnak, a legkényesebbtől a közepes nehézségű kétszólamúsáig.

Zenei alapanyagként többféle forrásból merít Kodály feldolgozásaiban. Saját dallamain kívül találunk köztük népdalt (magyar, finn, mari), valamint vallásos és történelmi énekeket is. A darabokhoz sokszor választ szöveget a népköltészetből, vagy a régmúlt idők jeles alakjainak: *Bornemissza Péter*, *Balassi Bálint*, *M. Tótfalusi Kis Miklós*, *Verseghy Ferenc*, *Kisfaludy Sándor*, *Lévay József* – munkáiból.

A szövegtelen bicinimumok számos darabjához *Weöres Sándor* írt költeményeket Kodály Zoltán felkérésére, de van köztük néhány *Gazdag Erzi*, *Jankovich Ferenc*, *Raics István* szövegeivel is.

A hangversenyen a szövegtelen bicinimumokat szolmizálva énekeltek az együttesek, a szvit-szerűen felépített csokrok karakterben, tempóban, hangnemileg jól illeszkedtek egymáshoz (pl. *Miraculum-Aurin*, *Kórusiskola* válogatásai az I. kötetből).